DİŞİ DANA VE DÜVELERİN BESLENMESİ

Murat Görgülü[1] ve Ahmet Şahin[2]
[1]Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, Adana
[2]Mustafa Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootekni Bölümü, Hatay

Dişi danaların büyümesi ve gelişimi ile ilgili bilinmesi gerekenler

- Dişi buzağıların sütten kesimden önce ve sonrası yetersiz beslenmeleri dişi buzağının tüm hayatını olumsuz yönde etkiler.
- Çoğu yetiştiriciler buzağılarını sütten kesime kadar çok iyi bakıp ve beslerler fakat sütten kesimden sonra aynı itinayı göstermezler.
- Meme gelişiminin büyük bir kısmı 3 aylık yaştan 2. kızgınlığın görülmesine kadar olan zamanda gerçekleştiğinden fazla enerjili yemlerden kaçınılmalıdır (tosunları beslediğiniz gibi dişi danaları asla beslemeyiniz)
- 3 aylık yaştan 10 aylık yaşa kadar, büyük sütçü ırklar (Siyah alaca gibi) için canlı ağırlık kazancı günde 700 g ve küçük sütçü ırklar için (Jersey gibi) günde 500 gramın üzerine çıktığında meme gelişiminde yağlanma daha yaygın olabilir.
- Cinsi olgunluktan gebelik aşamasına kadarki meme gelişimi ise beslemeden fazla etkilenmemektedir.
- Rumen gelişimi tam anlamıyla 9 aylık yaşta gerçekleştiğinden bu yaştan önce verilen çok fazla yeşil otlar, silaj, kuru ot işkembeyi dolduracağından "gizli açlık" gerçekleşebilir.
- İlk defa damızlıkta kullanma (ilk tohumlama) yaşından sonraki telafi edici "iyi" ya da "çok iyi" bakım ve besleme dişi buzağının ergin vücut ağırlığına ulaşmasını tam olarak sağlamaz, ancak, dişi dananın yağlanmasına sebep olur. Zira iskelet sisteminin ebat olarak büyük oranda gelişimi cinsi olgunluk yaşından önce gerçekleşir.
- Dişi danaların beslenmelerindeki asıl hedef ilk çiftleşme ve ilk buzağılama yaşında temsil ettiği ırka özgü istenilen vücut ağırlığı ve ölçülerine ulaşmalarıdır. Siyah alacalar için ilkine çiftleştirme ağırlığı 340 kg'dan aşağı olmamalıdır. Siyah alacalar için Ülkemizde ergin canlı ağırlık 600 kg olarak kabul edilebilir.
- Yeterli vücut ölçülerine ulaşamayan dişi danalar güç doğum yaparlar, az süt üretirler, buzağılama sonrası tohumlamaya iyi cevap veremezler, süt verim döneminde de hala büyümeye çalıştıklarından süt yemini daha çok büyüme için kullanırlar ama sütten kesim öncesi ve sonrası daha dengeli beslenmiş çağdaşlarına ulaşmaları güçtür.
- 3–12 aylık yaşlarda dişi danaların günlük canlı ağırlık artışları 500–700 g arasında olmalıdır.
- Özellikle 6–12 aylık yaş dönemlerinde aşırı beslemeden kaçınılmalıdır (800 g üzerine çıkılmamalıdır). Aksi halde meme dokuda yağlanma şekillenebilir ve bu durum daha sonra yapılacak yem kısıtlaması ile giderilemez.
- Cinsi olgunluk çağına dişi dana ergin canlı ağırlığın %40'ına ulaştıktan sonra ve ilk çiftleşme çağına ise ergin canlı ağırlığının %60'ına ulaştıktan sonra erişir.
- Bir inek ergin canlı ağırlığına ancak 4. laktasyonda ulaştığından, ilk buzağılamada düveler ergin canlı ağırlıklarının %80-85'ini yakalamalıdırlar.
- Sağrı yüksekliği ve genişliği dişi danalarda kemik gelişimi, kolay doğumun ve süt verim döneminde iştahın göstergesidir. Siyah Alacalar için önerilen sağrı yüksekliği ilk tohumlamada 125 cm, ilk buzağılamada 135 cm'dir.
- İlk buzağılama yaşında düveyi yağlandırmadan 400 kg yerine 500 kg canlı ağırlığa ulaştırmak yetiştiriciye en az ekstra 3 ton süt olarak geri döner.

Dişi danaların gelişim takvimi

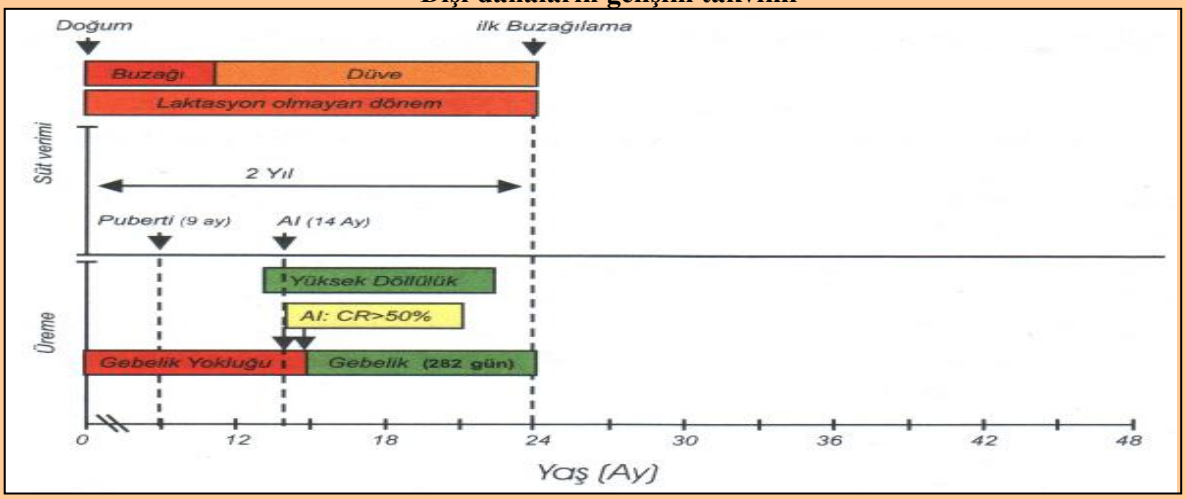

Düve yetiştirmede hedeflenen canlı ağırlıklar

Irklar	Doğum Ağırlığı (kg)	İlkine çiftleşme		Buzağılama		GCAA g	Ergin
		Ağırlık, kg	Yaş, ay	Ağırlık, kg	Yaş, ay		Ağırlık (kg)
Siyah Alaca, Esmer	40-45	360-400	14-16	544-620	23-25	740	550-725
Orta Cüsseli Irklar	35-40	275-310	13-15	450-500	22-24	600	525-580
Jersey	25-30	225-260	13-15	360-425	22-24	500	425-500

Dişi dana ve düvelerin enerji ve protein gereksinimi

Canlı ağırlık (kg)\ günlük büyüme oranı (g)	**400**	**500**	**600**	**700**	Rasyonda % ham protein
	Metabolize olabilir enerji gereksinimi (Kcal/gün)				
100	6.700	7.170	7.887	8.604	17
200	10.000	10.755	11.472	12.189	16
300	11.950	14.340	15.296	16.252	15
400	17.925	18.880	20.076	21.271	13
500 (gebe ve yavru günde 400 g büyüyor)	21.750	22.705	23.652	24.618	13

Besleme programı

- **3-4 aylık dişi danalar** günde 4-5 kg havada kuru yem tüketmeli, bunun için; 2-3 kg iyi kaliteli kuru ot ve 2 kg %18 ham protein içeren buzağı büyütme yemi yeterlidir.
- **5-7 aylık dişi danalar** 6 kg havada kuru yem ihtiyacının 3.5 kg'mı iyi kaliteli kuru ot ve 2.5 kg'lık kısmı %14 ham proteinli ve kg'ında 2400 Kcal ME içeren büyütme yemi ile beslenmeli ya da 2.5 kg iyi kaliteli kuru ot + 1 kg mısır silajı + büyütme yeminden 2.5 kg verilebilir.
- **8-15 aylık dişi danalar** günde 8-10 kg havada kuru yem almalılar, bunun için, 5-8 kg kuru ot ve %14 ham proteinli ve kg'ında 2400 Kcal ME içeren büyütme yeminden 2 kg yedirilmeli ya da 3-4 kuru ot + 2 kg mısır silajı + %18-20 ham protein içeren yemden 1.5 kg yedirilmelidir.
- **Gebelik öncesi** iyi besleyeyim derken, düveler aşırı miktarda, yüksek enerjili kesif yemlerle beslememelidir. Aşırı şekilde bir besleme ile düvenin yumurtalıklarını ve meme dokusunu yağ tutar, düve ya zor gebe kalır, ya kısır kalır. İleride süt verimi de az olur.
- **14-20 aylık gebe düveler** için, 9-15 yeşil ot (ya da 9-10 kg mısır silajı) ile birlikte 2-2.5 kg %14 ham proteinli düve yemi ile beslenebilir.
- **İlk buzağılamaya 60 gün kala** düveler günlük 10–14 kg havada kuru yem (kuru ot + düve yemi karışımı) tüketmeli, kuru yem (kuru ot + düve yemi karışımı) % 14 kam protein ve 2000 Kcal/ kg ME içermelidir.
- Düveler, **besiye alınan erkek danalar gibi asla beslenmemelidir**. Aşırı ve yetersiz beslenmemelidir.

Örnek buzağı büyütme yemi	
Ham Madde	%
Mısır, sorgum, arpa	51.5
Ezilmiş yulaf	20.0
Soya küspesi	19.5
Melas	7.1
Öğütülmüş kireç taşı	1.0
Soda	0.5
DCP	0.25
Tuz	0.15

Ancak dişi buzağılar ve danalar doğru beslenirlerse analarınki gibi meme yapısına sahip olabilirler!

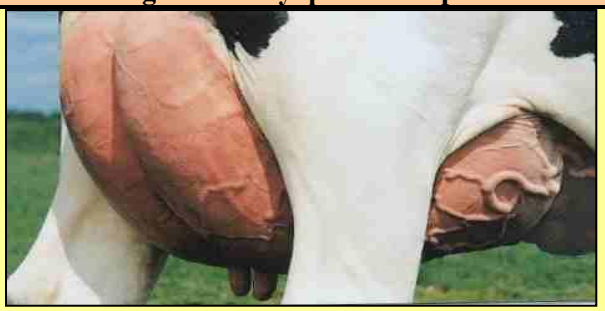

Çok hızlı ve yavaş büyüme döl verimini düşürür!

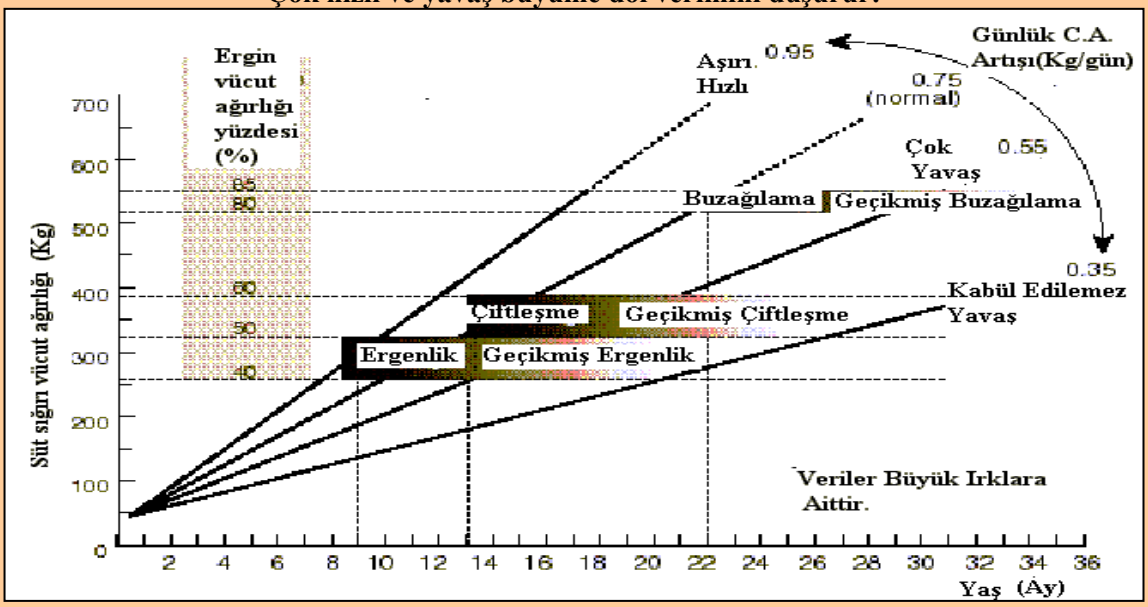

İri yapılı Siyah Alacaların kılavuz vücut ağırlığı (kg) ve ölçüleri (cm)

Yaş	Canlı ağırlık	Cidago yüksekliği	Sağrı yüksekliği	Vücut uzunluğu	Vücut kondisyon skoru
Doğumda	42	76	80	81	2
3 ay	110	86	91	94	2.2
6 ay	186	105	111	117	2.4
7 ay	212	109	115	122	2.4
8 ay	236	111	117	127	2.5
9 ay	263	114	120	132	2.6
14 ay	390	124	131	150	2.9
24 ay	645	142	150	173	3.5

Örnek dişi dana ve düve rasyonları (%)

Yemler\dişi dana ve düvelerin özellikleri	65 kg canlı ağırlığında ve günde 3 kg KM tüketerek günde 600 g büyüyecek	130 kg canlı ağırlığında ve günde 6 kg KM tüketerek günde 700 g büyüyecek	350 kg canlı ağırlığında ve günde 9 kg KM tüketerek günde 600 g büyüyecek
Kuru yonca otu	43	73	55
Mısır dane kırması	13	26	-
Mısır silajı	-	-	45
Arpa ezmesi	43	-	-
DCP	0.4	0.2	-
İz element	0.6	0.8	Yalama taşı